

Onderzoek: Praktijklessen (v)mbo op veel scholen nog onveilig

'Kankerverwekkend tropisch hardhout kan echt niet meer'

De veiligheid in het beroepsgerichte vmbo houdt nog steeds niet over, zo blijkt uit een recente controle door de Inspectie SZW op vmbo- en mbo-scholen. In de afgelopen drie jaar werden 150 leerlingen – zelden docenten- zodanig verwond dat ze zich onder doktersbehandeling moesten stellen.

Willem de Pagter in zijn houtbewerkingsruimte op het Goese Lyceum achter de vlakbank.

Foto's: Marijke Folkertsma

'Rowan, zet die gele room even onder de tafel. Ja, het deeg gewoon uitrollen. Het is niet zo makkelijk, maar goed uitrollen.' Docent Consumptief Kees van Staveren is met zijn leerlingen in de werkruimte voor Horeca en Bakkerij van het Goese Lyceum (560 leerlingen) bezig om koffiebroodjes te maken. Het groepje vierdejaars basis- en kaderberoepsgerichte leerweg, draagt weliswaar een schort om hun kleding te beschermen, maar is niet helemaal volgens de veiligheidsvoorschriften gekleed. Tot die beschermende uitrusting voor de consumptief-leerlingen behoren ook speciale schoenen en aangepaste kokskleding. Van Staveren doet

dat bewust: 'De risico's zijn minimaal, want er zit veel theorie in deze les. De grote ovens staan uit, de groep is klein en ik sta er bovenop.' Als er al iets mis gaat, betreft het kleine snijwondjes bij de leerlingen. Maar die zouden ook met speciale kleding niet zijn te vermijden, want in een keuken werk je nu eenmaal met messen, is de uitleg. Als zijn leerlingen zich helemaal zouden kleden zoals het moet, zou dit lesonderdeel van het bakken alweer voorbij zijn voor het is begonnen, weet de Zeeuwse docent. 'Dan ontnem ik ze het plezier van deze les.'

Zijn toehoorders zijn collega Wim de Pagter, regiocoördinator van het vmbo-platform Bouwen Wonen Interieur en Rick van Workum, consultant bij Voion, het Arbeidsmarkt- en Opleidingsfonds voortgezet onderwijs. De laatste: 'Je kunt nog zoveel regels en voorschriften bedenken, het moet wel hanteerbaar zijn. Een docent

is heel bepalend of zaken uit de hand lopen. Ontbreken orde en discipline dan kan elke situatie gevaar opleveren in een praktijklokaal. Het gaat om bewustzijn en gedrag.'

BRANDBRIEF

Bij controles door de Inspectie SZW op scholen in het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs die bij eerdere inspecties slecht presteerden, blijkt de veiligheid bij het leren werken met machines in 54 procent van de gevallen nog steeds niet in orde. Het ging daarbij om 68 van de 107 geïnspecteerde schoollocaties.

Citaat uit een begeleidende brief van afgelopen augustus van de Inspectie SZW aan Voion. De Inspectie voerde tussen september 2012 en april 2013 een aangekondigd controleonderzoek uit op (v)mbo-scholen, die in het eerdere grootschalige onderzoek van 2010 tekort waren geschoten op het gebied van veiligheid. Onderzocht werd of er maatregelen ter verbetering waren genomen die nog door Arbo-VO, het huidige Voion, in een brandbrief naar alle scholen waren aanbevolen, om de fysieke veiligheid van leerlingen en personeel te verbeteren. Zo werden in de *Arbocatalogus-VO* foto's opgenomen met voorbeelden van de meest voorkomende risico's (onder andere beschermkappen voor kolomboormachines). Samen met de platforms vmbo werd gestart met de ontwikkeling en verspreiding van veiligheidsklappers (multomappen met instructies, red.) Ook werd er een reeks workshops *Veiligheid in het praktijklokaal* verzorgd tijdens landelijke docentendagen van de diverse vmbo-platforms en kwam er een specifiek voor het voortgezet onderwijs ontwikkelde verdiepingscursus machineveiligheid.

KLEUR WERKBROEK

'Ik kan vanuit mijn kantoortje op een verhoging midden in de praktijkruimte alles stilleggen, overal zitten noodschakelaars', zegt De Pagter, docent Bouwtechniek (metselen, fijnhout, timmeren, tekenen). Hij durft te stellen dat het Goese Lyceum de toets der kritiek van de Inspectie prima zou doorstaan.' Bij mij mag geen leerling aan de slag zonder beschermende bril, schoenen en werkbroom. Iedere leerling heeft een eigen kast waarin hij die spullen bewaart. Zodra ze 's ochtends binnenkomen is dat het eerste waar ze naar toe lopen. De kleur van hun werkbroom, een

kaki Amerikaanse overall, heeft ook een functie, want die het geeft aan dat je met hout werkt. Leerlingen met een andere kleur, zoals zwart voor mechanische techniek, hebben hier niets te zoeken tijdens de les. De werkbroom zorgt er ook voor dat kleding niet ergens tussen kan komen. Verder mag geen leerling onder de 18 jaar zonder toezicht met zaag- en boormachines werken of zelfs in het lokaal komen als er geen docent is. In september geven we de leerlingen eerst instructies via een cd hoe de machines eruit zien. Daarna krijgen groepjes van zes uitleg over het apparaat en mogen ze een voor een voordoen aan hun instructeur wat zij denken dat ze moeten doen. Houden ze hun handen goed, leggen ze het hout goed weg, zodat geen gevaarlijke situaties ontstaan? Een aantal zorgleerlingen moet je bij de hand nemen. Bij sommigen is het IQ te laag om de handelingen te onthouden. Door constant herhalen kan dat erin worden geslepen, maar daar is op een school geen tijd voor, wel op een sociale werkplaats.'

KLASSENGROOTTE

Waarom zoveel scholen hun zaakjes nog altijd niet op orde hebben is Van Workum een doorn in het oog. Het sleept al lang. In de oude *Wet veiligheidsbesluit fabrieken en werkplaatsen* uit 1934 die tot begin deze eeuw heeft gefunctioneerd, werden middelen voorgeschreven. De Arboret geeft doelen aan en welke procedures moeten worden gevolgd. Het omgaan met gevaarlijke stoffen is heel gedetailleerd beschreven, het veilig omgaan met machines niet. Er staat bijvoorbeeld dat van een kolomboor boor en kop moeten worden afgeschermd. Ik begrijp dat wel, want zo'n machine wordt niet per se veiliger door een perspex veiligheidskapje, maar hoe je ermee

ONDERSCHAT

Op 68 van de 107 opnieuw door de Inspectie-SZW geïnspecteerde (v)mbo-locaties werden 208 overtredingen vastgesteld. Voor 18 overtredingen werd een boeterapport opgesteld en in 23 gevallen moesten de machines worden stilgelegd. Bijna driekwart van de overtredingen betrof onvoldoende afscherming van bewegende delen of het volledig ontbreken van veiligheidsvoorzieningen. Vooral de gevaren van beknelling door bewegende delen en de deugdelijkheid van apparaten als kolomboormachines en houtbewerkingsmachines bleken nog steeds door de scholen te worden onderschat, en daarmee ook de

veiligheidsrisico's (die in deze praktijksituaties onder de arboretgeving vallen). De Inspectie SZW constateerde verder dat de problematiek in gelijke mate verdeeld is over vmbo en mbo. Het recente onderzoek zou zelfs maatgevend zijn voor de veiligheid in alle praktijklokalen. Op grond van een representatieve steekproef rapporteerde de Arbeidsinspectie in 2006 overtredingen in 240 van de 261 (92 procent) geïnspecteerde (v)mbo-instellingen. In 2010 werden 136 scholen van de overtreders weer bezocht. Op 106 scholen (78 procent) werden wederom overtredingen geconstateerd. Bij het laatste onderzoek van 2012 was dat percentage pas teruggelopen tot 64 procent.

Leerlingen
mechanische
technieken
achter een
freestafel.

omgaat.' De Pagter: 'Je moet de apparaten voortdurend op veilig zetten, zodra je er even niet mee werkt. Ik kan me voorstellen dat dat er tussen 8 en 16 uur wel eens bij inschiet.' Van Workum: 'Daarom hamer ik zo op die bewustwording.'

Kan deze onachtzaamheid volgens hen directies niet worden aangerekend, het hanteren van de klassengroote is dat wel. De Pagter: 'De norm is nu 24 leerlingen, anders volgen er combinatieklassen. Met al die zorgleerlingen is dat wel een heel verschil met die 15 leerlingen per klas in de tijd van de lts.' Van Workum: 'Ik heb diverse leraren aan de lijn gehad die mij vroegen hoeveel leerlingen in een praktijklokaal wettelijk waren toegestaan. Ze vinden het aantal vaak te groot om goed toezicht uit te kunnen oefenen. Met veel zorgleerlingen geeft dat een docent een hoge psychosociale arbeidsbelasting. Het doet wat met je als jouw klacht keer op keer niet wordt erkend door je leidinggevende, onder het mom van: "Minder leerlingen kan niet, daar is geen geld voor." Er is nu vaak sprake van polarisatie en weinig oplossingsgerichtheid van beide kanten. Laten schoolleiders de klachten van hun personeel in ieder geval erkennen en onderzoeken. Niet alle handelingen vereisen één op één toezicht.'

UITRUSTING

'Tijdens mijn bezoeken aan scholen heb ik helaas moeten vaststellen dat lang niet overal beschermende kleding en schoenen worden gedragen', zegt De Pagter. 'Eigenlijk

moeten de ouders dat betalen, maar sommige directies willen hen niet te veel belasten.' Volgens Van Workum is een ouderbijdrage aan zaken als veiligheidsschoenen niet afgesproken met de sociale partners bij het tot stand komen van de *Arbocatalogus VO*. 'In principe moet de school de leerling de uitrusting verschaffen waarmee hij onderwijs kan volgen. Er staat letterlijk dat het uit de schoolbegroting moet komen. Dat heeft de kracht van een cao en kun je dus afdwingen.' De Pagter: 'Ik zou dat niet allemaal van mijn budget kunnen betalen. Er moet toch een balans te vinden zijn? Nadeel is wel dat de laatste jaren steeds meer managers geen onderwijsachtergrond hebben. Die weten niet hoe een technische afdeling draait.'

STOFLONGEN

'Waar je je in het voortgezet onderwijs nog wel eens kunt afvragen of technisch onderwijsassistenten zich per se moeten blootstellen aan allerlei dubieuze stofjes om een leuke proef te tonen, kun je in het vmbo niet om de inzet van industriële machines heen', meent Van Workum. 'Een huis-, tuin- en keukenboor is na twee weken kapot. Dat vereist investeringen. Wel kun je als school voorkomen dat met kankerverwekkend tropisch hardhout moet worden gewerkt. Dat kan echt niet meer, maar dat zijn zaken waar een veiligheidscoördinator op moet letten.' De Pagter: 'Rick doelt op het stof dat vrij komt. Het opruimen daarvan blijkt op veel scholen niet goed geregeld. Bij ons mag in mijn lokaal niet meer geveegd worden. Er mag alleen nog worden gestofzuigd. Wij zijn voor het metselen overgestapt van kalkspecie naar klei omdat het geen stof geeft. In kalkspecie zit quartzstof dat stoflongen veroorzaakt, zoals bij mijnwerkers.'

Van Workum gaat nu met de vmbo-platforms onderzoeken hoe de praktijklokalen veiliger kunnen. Zo zullen onder andere de veiligheidsmappen worden geëvalueerd en zullen preventiemedewerkers van het vmbo worden gevraagd bij twijfel foto's in te sturen naar het servicecenter van Voion ter beoordeling. 'We kunnen van alles op schrift zetten, maar het blijft papier. Echte veiligheid komt van binnenuit.'

Peter Magnée